

ב. הפשקווילים: אבני הבליסטראות במלחמות האדמו"רים

מנחם קרן-קרץ

כתבי פלסטר מוזכרים כבר במשנה (סוכה, כט ע"א) ואחד הפירושים שמציע רש"י לביטוי זה הוא "מכתבי עמל לשום דופי על אדם". מכאן ניתן ללמוד כי הפגיעה בכבודו או במעמדו של אדם באמצעות פרסום כתוב נוגה עתיק יומין. לאחר המצאת הדפוס באמצע המאה ה-15 גבר השימוש בכתבי פלסטר באירופה והשימוש בהם נעשה באמצעות הדבקתם על דפנות הבתים או חלקתם ברחובות. יהודי אירופה החלו להשתמש בכתבי פלסטר מודפסים בראשית המאה ה-18 בעקבות מאבקם העיקש של הרבנים בשבתאות ובגרורותיה. [i] תחילה שימשו אמנם הכרוזים לתקיפת מי שסו מן המסורת היהודית, אולם בהמשך כוונו גם נגד מי שהקפידו על קיום המצוות ככתבן וכלשונן. במהלך המאה ה-19 אימצו האדמו"רים החסידיים את כתבי הפלסטר במאבקם נגד המתנגדים ומאוחר יותר גם במאבקם אלה באלה. כך למשל פורסמו כרוזים רבים במהלך המחלוקת החריפה בין חצרות צאנז וסדיגורא בשנות השישים של המאה ה-19. [ii] בעקבות תהליכי החילון והמודרניזציה הלכו "אזורי המחיה" של החסידים והצטמצמו ולאחר מלחמת העולם הראשונה וחלוקתה מחדש של אירופה הגיעו מאבקי האדמו"רים לשיאים חדשים. שניים מאזורי המתיחות הקשים ביותר התקיימו משני עבריו של הגבול החדש שהפריד בין שטחים שהיו חלק מהונגריה ולאחר המלחמה סופחו לרומניה ולצ'כוסלובקיה.

ר' יואל טייטלבוים היה בנו הצעיר של ר' חנניה יום-טוב ליפא טייטלבוים רבה של סיגט, בירת מחוז מרמורש שבהונגריה. [iii] על אף שמלכתחילה לא יועד למלא את מקום אביו בהנהגת החצר, בראשות הישיבה או ברבנות, הוא פעל ללא הרף כדי לזכות להכרה ציבורית לא רק כתלמיד חכם אלא גם כמנהיג הפוליטי של מחנה האורתודוקסיה-קיצונית. מחנה זה התנכר למחנות החרדיים בעלי ההשקפות המודרניות והמתונות יחסית שיוצגו בעיקר על ידי אגודת ישראל. בשנת 1926, לאחר פטירתו של אחיו הבכור, ר' חיים צבי, רבה של סיגט, מונה ר' יואל לרבנות העיירה קרולי והפך למעשה למנהיגם של חסידי אביו וסבו. שנתיים מאוחר יותר הוא ניסה להתקבל כרבה של העיר סאטמר אך נתקל בהתנגדותם של מרבית תושבי העיר שלא רצו ברב בעל עמדות כה קיצוניות. המאבק על כס הרבנות נמשך כשש שנים והיה מלווה במחלוקות קשות שכללו מעשי אלימות, מרמה והלשנות. בשנת 1934 הוכרע המאבק לטובתו של ר' יואל והוא מונה לרבנות סאטמר וזמן קצר לאחר מכן החל מאבק על משרת הרבנות שהתפתה בקרולי.

המחלוקת סביב מינויו של ר' לעיירה קטנה זו הפך למאבק כולל בין החצרות החסידיות המשפיעות באזור. מצד אחד עמדה חצר חסידי משפחת טייטלבוים ובראשה ר' יואל, ואילו בצד השני עמדו חצרות חסידי ספינקא וויז'ניץ. לשלוש החצרות היו חסידים רבים בסביבה והמתיחות ביניהן התקיימה כבר עשרות בשנים. בשל הדרך המזלזלת בה בחר ר' יואל לעזוב את קהילתו, החליט הציבור האשכנזי בקהילה לפעול לקבלתו של ר' בעל דעות מתונות. לעומתם ביקשו חסידיו של ר' יואל למנות את מקורבו – ר' שמואל גרוס מברבטש, אשר ממנו ציפו להמשך הקו הקיצוני. [iv] כמועמד של פשרה הוצע ר' אביש אברהם הורוביץ, חתנו של ר' יצחק אייזיק ווייס – האדמו"ר מספינקא. קודם לכן כיהן ר' אביש כרב בשוב הקטן רמט (Pálosremete, Remeti) הסמוך לסיגט, וישמו כמעט ולא נודע ברבים. [v]

כוונתו של ר' אביש להתיישב בקרולי, לא רק כאדמו"ר אלא כרב העיר, סימלה בעיניו של ר' יואל את רצונו של חצר ספינקא לשוב ולהכות שורש בטרנסילבניה. זאת לאחר שהרבי מספינקא עזב אותה בתקופת מלחמת העולם הראשונה והתיישב בקרפטורוס, תחילה במונקשט ולאחר מכן בסליש (Nagyszőlős). ר' יואל, שהיה מו

להרשם

עקוב אחרי Safranin's' Blog

קבל כל פוסט חדש ישירות לתיבת הדואר הנכנס.

הצטרפו אל 69 שכבר עוקבים אחריי

הזן את כתובת הדואר

רשום אותי

מופעל על ידי WordPress.com

בעקבות מעשי האלימות מונתה מועצה קרואה בראשות שבתי ויינברגר ובה רוב לתומכי של ר' אביש. למרות זאת בבחירות למועצה שנערכו זמן קצר לאחר מכן זכתה המפלגה של חסידי ר' יואל, ואילו מיהרה להכריז על ר' שמואל גרוס כרבה. עד מהרה התערבו בעניין המשטרה והלשכה המרכזית, שקיבלו את הטענות בדבר אי סדרים במהלך הבחירות, וההחלטה שונתה. בהתערבות שר הדתות – ניקולאי טיטלסקו, הוחלט כי ר' אביש יכהן ברבנות קרולי, ובאפריל 1935 נתקבל האישור הסופי לכך.

בתגובה למינויו של ר' אביש הקימו חסידיו של ר' יואל קהילה פורשת ומינו את ר' שמואל גרוס לעמוד בראשה. כאשר הגיע ר' שמואל לעיר המתינו לו עשרות מפגינים שנשאו כרזות בגנותו. חרף ההתנגדות מיהר ר' שמואל להקים מוסדות שונים ובהן ישיבה, וכן העמיד שוחט נפרד לקהילתו. צעד זה הביא את המחלוקת בין הצדדים לשיאים חדשים של אלימות ושל עוינות הדדית. הקהילה הראשית תקפה באופן חריף במיוחד את הקהילה הפורשת, וחיצי הביקורת הופנו באופן הבוטה ביותר כלפי ר' יואל. במקביל פורסמו כרוזים בגנותה של הלשכה האורתודוקסית המרכזית שבאמצעות פעל ר' יואל נגד חסידי ספינקא. גם רבנים נוספים שתמכו בר' יואל, ובהם ר' שאול בראך, הותקפו בשל כך.

המאבק העיקרי נסוב סביב ההכרה הפומבית בכשרות השחיטה של קהילה הראשית ושל הקהילה הפורשת שכן זו סימלה את מעמדן הלכתי. בעבר הוכרעו מאבקים דומים בשל החלטותיהם של גדולי הדור בדבר אי כשרות השחיטה, אולם במקרה זה נראה כי הפסילות ההדדית לא הביאו לשום שינוי בעמדות הצדדים. ניסיונות שונים לפשר בין הצדדים נדחו וגם התערבות הלשכה לא נשאה פרי. לשיאה הגיעה המחלוקת עם פרסומם של שני עיתונים אשר ייצגו את עמדותיהם של שני הצדדים. העיתון **טראנסילוואנישע יידישע צייטונג** יצא לאור על ידי מתנגדיו של ר' יואל ונתמך בידי חסידי וויז'ניץ וספינקא. בתגובה פרסמו תומכיו של ר' יואל את העיתון **אָרטהדאָקסישע צייטונג**.^[vi] הכתבות שהתפרסמו בשני העיתונים לא הותירו ספק באשר לעומק העוינות, השנאה והאלימות ששררה בין הצדדים במהלך המחלוקת.

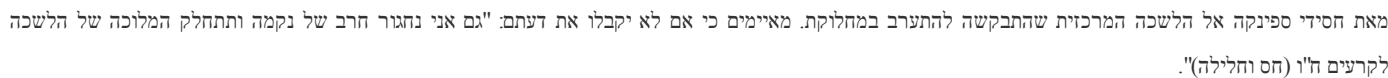
המחלוקת בקרולי נמשכה כשלוש שנים וגררה את הצדדים לתהום תחתיות של אלימות, גסות, ביזוי רבנים ושימוש פסול במנגנוני הממשל, ותוצאתה העיקרית הייתה חילול שם שמים בראש חוצות. מי שציפה כי ר' יואל, לאחר שזכה כבר בכס הרבנות בסטמר והועיד את עצמו להיות מנהיגו של כלל הציבור החרדי בטרנסילבניה, יתרום להרגעת הרוחות ולשמירה על כבוד הרבנים והאורתודוקסיה – התבדה. לאחר שהטיל את כל כובד משקלו למערכה, הפסיד ר' יואל לא רק במאבק לקביעת יורשו ברבנות קרולי אלא בעיקר בשדה הציבורי. ככל שהתמשכה המחלוקת, הלכה והתקבעה תדמיתו הציבורית כאיש מדון חסר גבולות, המעורר מחלוקות ומריבות בלתי פוסקות ובעיקר כמי שיש לחשוש מפני עימות חזיתי עמו.

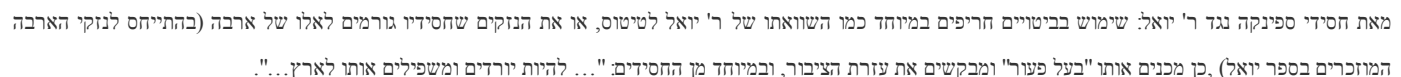
במהלך המחלוקת הופצו כתבי פלסטר וקונטרסים שונים אשר הביאו לידי ביטוי את התקפותיהם החריפות של שני הצדדים. במקביל לפרסומם של כרוזים אלו הופיעו באותה תקופה כרוזים וקונטרסים נוספים שעסקו במחלוקות נוספות. חלק מן המחלוקות היו קשורות למאבקם הבלתי פוסק של החסידים בציבור החרדי הלא-אשכנזי ואחרים עסקו במחלוקות בין חצרות חסידיות נוספות. מטבע הדברים רבים מן הכרוזים והקונטרסים אבדו ועל כתבי פלסטר נוספים רבים נודע לנו רק מן העיתונות שדיווחה עלייהם.

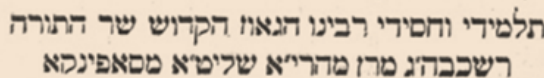

מאת חסידי ספינקא: תמיכה בר' אביש שהוא "מנהיג הרוצה בשלום" ולא כמו חסידיו של ר' יואל "...הרוצים לכבוש את כל הארץ במצה ומריבה ולהרבות מחלוקות

בישראל..."

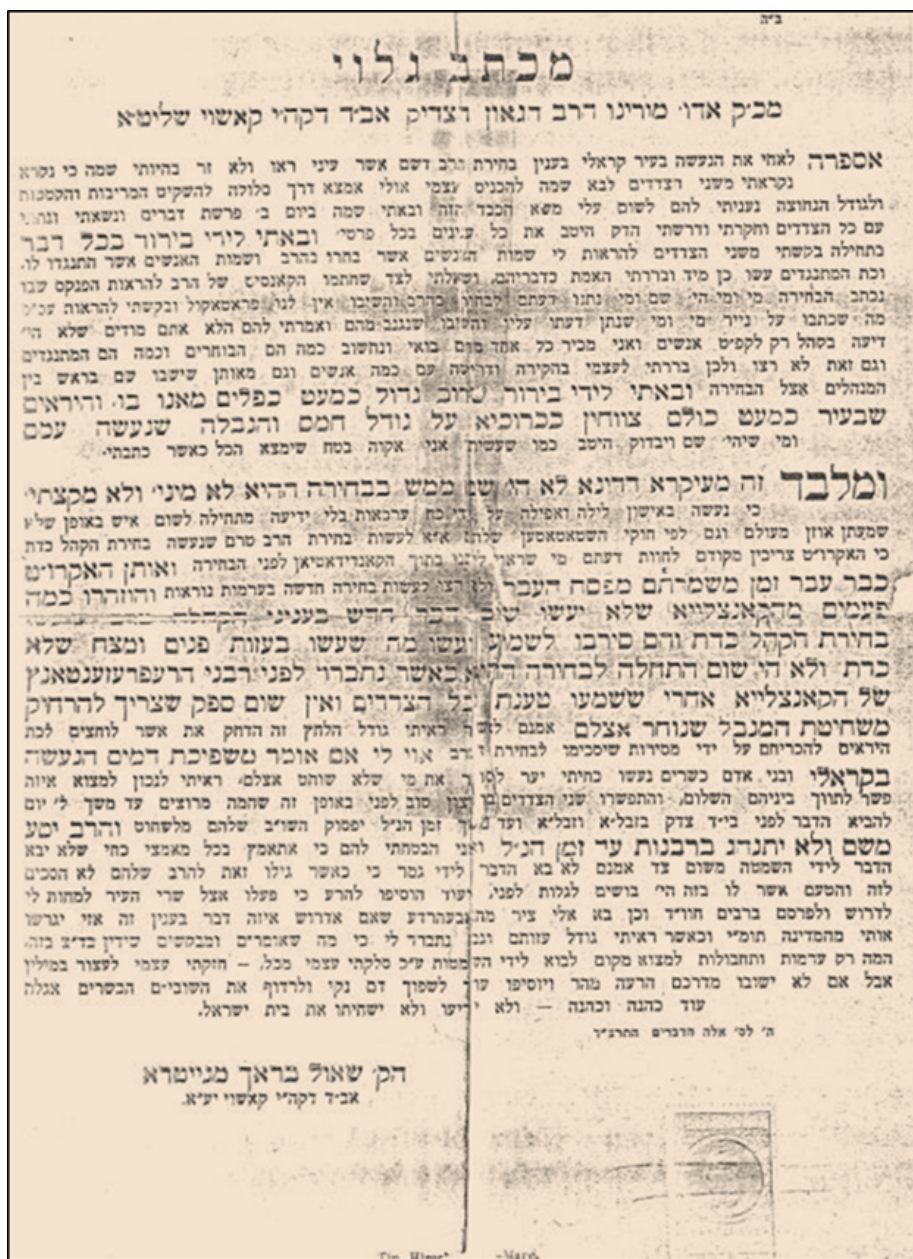

Cenzurat. Tip. »Centrala«

5/14

מאת ר' שאול בראך. קובע כי ראשי הקהל בקרולי לא נהגו על פי דין ולכן פוסל את השוחט של הקהילה ופוסק כי על ר' אביש לעזות את משמרתו עד להכרעת הדין. עוד טוען כי ראשי הקהילה פנו לשלטונות שאיימו עליו כי אם יתערב במחלוקת יגרשו מרומניה. (באותה תקופה כיהן כרב בקהילת קשוי שבצ'כוסלובקיה).

לאפרו"א מאיסורא

ז"ה

הנה היות שבאשית הרכנים האנשים שלישי'א דת' במיאלאמאלא ח"ה האנן האנלמן סקעלור סאסארא סימאלי.
מאלוא קראנצ'א שלישי'א ב"ה 1. ס. בלן העלים החליטו שאם יבוא להם כל המושעים והמסרבים, יאשי' סקקים אחר שחיתותו נבילה
ושריפה והאנכלים שחיתותו היה בכלל כל השמאטענאקא והנעאלאנקען ופתם פת כוהי ויינים יין נסך (מטארא
במשותפת המרים שון ויל) וזין להם נאמנות על שום דבר הצויים הכשר.

ומאחר שרבי ספסינא וחתו הצוכר ישראל רביא לבן את הנחור המנבל סאסאנקען ע"כ באנו להחזיר את כל
איש אשר יראה ח' נוגע בלבבו שלא להתחבר עם האנשים האלה אשר געלו בשם הנבילות ושריפות של המנבל הגיל.
החשוב מוטל על כל בר ישראל שיוצא על אד' שקטת יין ססמארי ח"ן דת' אחר הוא סבת המושעים אנכלי וביאיה
ושריפות של המנבל הגיל להחזירו. שלא ילכד ברשת איסור יין נסך ח"י. וכן למורים אחרים כרי למרסם אותו בשער בת
רבים כדי לאפרו"א מאיסורא.

וכלפי שאפרו חזיל מצוה למרסם את התכשרים ע"כ באנו להודיע אשר מוכנים אהנו כע"ה למרסם בשמות את כל
המיראס'א אשר הג'א לביתם סמך סיטולו של המנבל הגיל.

קרה יראים ארטה. סראלי.

ואנב באנו להחזיר את כל בני צרינו שלא להספין חסין שאלמנס בתור שספסינים בו כשר הנבילה הגיל ופי שיכשל
ח"י יסאל אלא הרב הרו"צ דמא.

Figyelmeztetés.

A nagytekintélyű főrabbiaink által e hét kedden Valea lui Mihai-ban tartott értekezleten a Halmea, Săcueni, Satu-Mare, Valea lui Mihai, és Crasnai főrabbi urak ki-mondották, hogy ha és amennyiben a helybeli vallástalan és tórát megcsufoló párt idegenből egy saktert hozatni merészelnének, *ugy annak vágatása minden te-kintetben treffi és közönséges teütlenségnek számít* és akik ezen saktolásból esz-nek, *státeskewonak és neologoknak számítanak, kenyerük és egyéb pék-süteményeik nem felelnek meg a rituális követelményeknek boruk neszach, és egyáltalán* elvesztették megbízhatóságukat bármilyen kösersági kérdésben.

Tekintve pedig, hogy a zsidóságot megcsufoló szaploncai rabbi és hasonszörö veje idehozta a szaploncai baromfi-ölöt, mert más sakter, még a legkisebb faluból sem merészkedett ilyen szennyes munkára vállalkozni, ezért óva intjük és figyelmeztetjük hittestvéreinket, kiknek szívében még dobog az igazi I-tenfélelem, hogy ne társuljanak ezen alakokhoz, kik beszennyezik lelküket ezen treffi álsakter treffi vágatásával.

Minden zsidó óvakodjon olyan helybeli borkereskedőnél bort vásárolni, kik tagjai ezen vallásunkat gyalázó pártnak és mindenki köteles figyelmeztetni felebarátját, hogy őrizkedjen ilyen borkereskedőtől bort vásárolni, nehogy a neszach bor élvezés szörnyű bűnébe essen. Az ez ellen vétők neveit kérjük velünk közölni, hogy átadhassuk őket a vallásos zsidó nyilvánosság megvetésének.

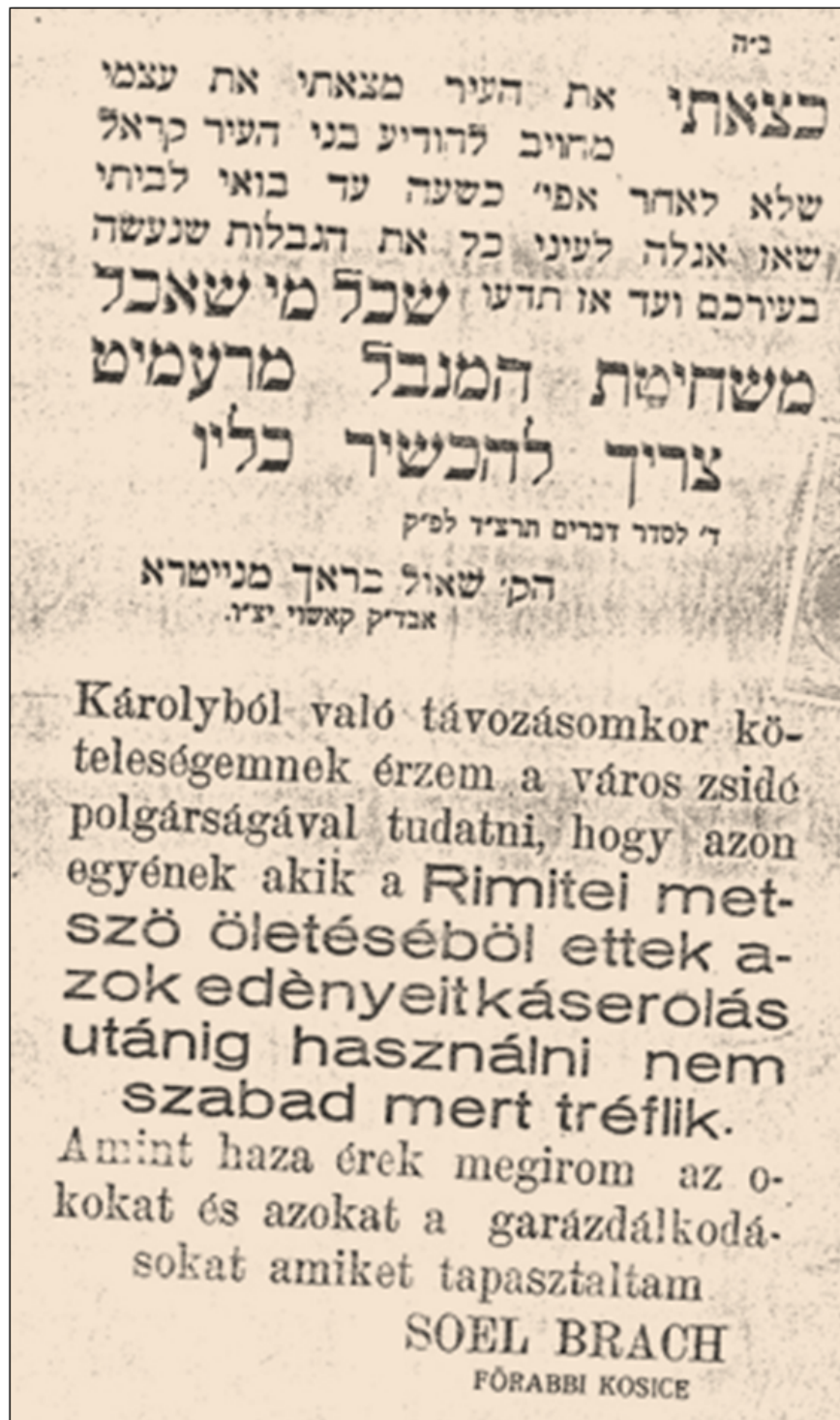
Aki ismeri az idegen zsidó borkereskedőket, kik városunkban kóser bort szoktak vásárolni, közölje velünk azok neveit, hogy azokat kellő időben kiértesíthessük, hogy kiknél vehetnek helyben megbízható kóserabort, nehogy olynoktól is vásároljanak kik beszennyezték magukat a szaploncai baromfiölő vágásának az élvezésével. Szent tu-dósaink szerint kötelesség a talponyalókat nyilvánosan megbélyegezni, ezért ezuton is tu-datjuk, hogy mindazon cégeket, kik ezen treffi vágatással háztartásukat megfertőzik, névszerint is a nyilvánosság megvetésének át fogunk adni, hogy mindenki őrizkedjen ezen treffi ragálytól.

A CAREII Orth. vallásos Zsidók

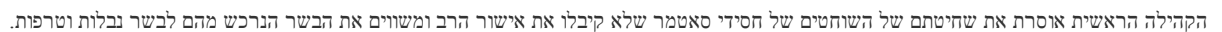
Ezuttal figyelmeztetjük hittestvéreinket, nehogy olyan helyen állítsanak söletet, shova olyanok is elviszik a söletet, kik a szaploncai treffi vágatásból esznek, mert az ilyen sölet treffi, és ha valaki véletlenül mégis ilyen bűnbe esne, az a bűn jóvátétele módja véget kérje ki a helybeli dajén-ur véleményét.

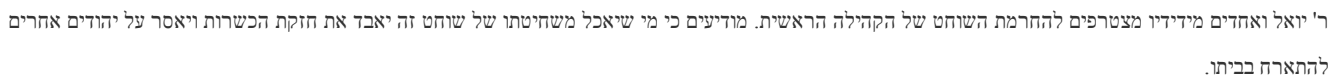
Típ. Hirsch, Satu-Mare.

קהילת חסידיו של ר' יואל אוסרים את שחיתותו של השוחט מספינקא ומשווים את הבשר שהוכשר על ידו לבשר נבלות וטריפות. את ר' אביש עצמו הם מכנים "עוכר ישראל".

קול קורא מאת ר' שאול בראך: אוסר את שחיטת השוחט של הקהילה הראשית.

כתבה מתוך העיתון המתארת את קבלת הפנים המשפילה שנערכה לר' שמואל גרוס, נציגו של ר' יואל בקרולי.

מאת קהילת קרולי: מכנים את חסידיו של ר' יואל בתואר "כת מחריבי הקהילות" ומונים את הקהילות בהם הם מנהלים מחלוקות נגד הקהילות הראשיות. הם גם מסרבים להופיע בפני בית דין רבני. ומסיימים: "ואנחנו לשלום והמה למלחמה".

מאת קהילת קרול: קונטרס המתאר את המחלוקת מנקודת ראותם של חסידיו של ר' אביש כולל מכתביהם של התומכים.

[i] למשל: כתב פלסתר: קשט דברי אמת, אמסטרדם 1715, הספרייה הלאומית L 2487.

[ii] על המחלוקת: דוד אסף, הציץ ונפגע: אנטומיה של מחלוקת חסידית, תל אביב 2012.

[iii] עליו: מנחם קרן-קרץ, ר' יואל טייטלבוים – הרבי מסאטמר (1887-1979): ביוגרפיה, עבודת דוקטור, אוניברסיטת תל אביב, 2013.

[iv] ב"ר רפאל גרוס חתנו של ר' ישראל יעקב יוקל טייטלבוים מברבשט ואחיו של ר' יקותיאל יהודה גרוס הדיין וראש הישיבה בסיגט.

[v] ב"ר ר' נפתלי הורוביץ ממליץ.

[vi] על העיתון הראשון: מנחם קרן-קרץ, מרמורש סיגט: אורתודוקסיה קיצונית ותרבות יהודית-חילונית למרגלות הקרפטים, ירושלים 2013, עמ' 13/14

246-249. גיליונות העיתון השני נדירים ביותר ולא ראיתי אותם.

Share this

דואר אלקטרוני

פייסבוק 2

אהבתי

להיות הראשון שאוהב את זה.

תגובה אחת על ב. הפשקווילים: אבני הבליסטראות במלחמות האדמו"רים

גבי"ר הגיב:

25/11/2013 בשעה 9:00

קצת לפני הפשקוויל הראשון נכתב "הציבור החרדי הלא אשכנזי", אולי צ"ל ה"לא חסידי", או ה"אשכנזי" כפי שכונו אז יהודי הונגריה [יהודי טרנסיליוניה נחשבים לחלק מיהודי הונגריה למרות שבתקופה המדוברת כאן, וגם כיום, האזור הוא חלק מרומניה] הלא חסידים, ממשיכי מורשת החתם סופר, להבדיל מהחסידים, שכונו שם "ספרדים".

[להגיב](#)

Safranim's Blog

The Twenty Ten Theme. בלוג בוורדפרס.קום.